

fogalmazott jelszavak mögött azonban hiába keresünk humánusabb, haladottabb, az eddigi büntetőjogi tapasztalatokra épített s azokat a köz javára fel is használó jogrendet. A nemzetiszocializmus itt is a legdurvább erőszakot, s minden ellenkező jelszava mellett: a barbárságot jelenti.

¹ „Nationalsozialistisches Strafrecht“, Denkschrift des preussischen Justizministers, R. v. Deckers Verlag, Berlin, 1933. — (A javaslatot eddig csak részleteiben fogadták el, de egyrészt nem kétséges, hogy így, vagy ebben a szellemben készül el az új, teljes nemzetiszocialista büntető törvénykönyv, — másrészt e javaslat annyira jellemző kifejezése a nemzetiszocialista ideológiának, hogy nyugodtan vehetjük vizsgálódásunk alapjául.) — ² Mutatványul álljon itt egy részlet a javaslat bevezetéséből, melynek frázisai különösen újságírók számára igen alkalmasok: A liberális idők jellemzésére ezeket írják: „A csirázó élet, tehát a jövő nemzet-védelmének az eltörlése“ (értsd: harc a magzatelhajtási paragrafus ellen), „a nép vallásos érzésének kigunyolása Isten fiának gázmaszkával történt ábrázolása által.“ (Georg Grossz híres rajzára céloz itt a javaslat), hazaáruló agyagnak a nemzeti becsületérzést sértő termékei, mint egy „Remarque-é“; mindez — horribile dictu — lehetséges volt a polgári demokrácia idején. — ³ Wilhelm Reich: Massenpsychologie des Faschismus, Kopenhagen, 1933. Különösen „die Rassetheorie“ c. fejezet. — ⁴ Nathaniel Cantor, amerikai professor szerint a német, 1927-es büntető törvény-javaslat büntetővégrehajtásra vonatkozó részét javító és nevelő szándék, de magát a büntető törvénykönyvet a megtorlás jellemzi. (Strafzweck und Strafvollzug, Monatschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform, Februar, 1933.) — ⁵ Az említett Cantor professor szerint: „a büntettnél a büntetővégrehajtás éppenúgy összefügg a diagnózissal, mint ahogy a betegségeknel a thérapia összefügg vele. A bűnözés okainak ismerete nélkül nem lehet a megszüntetéseért fellépni.“ (u.o.) A polgári büntetőjog azonban pusztán megtorol s nem igyekszik a bűnözés okait megszüntetni; a büntetővégrehajtásban így nem is tudhat javító hatást elérni, mégha ezt programjára tűzi is. Itt a polgári büntetőjog-felfogás alaptévedése, hogy a büntetőjog alapja és a büntetővégrehajtás közötti összefüggést, illetve különbséget nem látja. — ⁶ A demokrácia és jogbiztonság kérdését részletesen külön tanulmányban tárgyaljuk majd.

B É R E S E K

Irta: SELLYEI JÓZSEF (Vágsellye)

Szétmegy a hír a majoron: fölmondott a bérlő.

Szétmegy a hír a hosszú frontba épített lakásokban, bekukkant a nyomorúságba az apró ablakokon, muskátlik között; az istállóba a kövér tehének közé. Hajszolt emberek érdekébe vág a hír, kilenc család sorsa már csak kálimpál a levegőben, hogy a biztonságos talajról lehulljon a semmibe.

A két csödör szomszédságában áll Kordács Karo és Benka Jozsó.

Beszélgetnek:

— Hogy kilencnek.

— Ki lesz?

— Nem tudom még.

Jozsó sóhajtozott. Szőke volt, de már barázdaszántott, sötét volt az arca, csak a szemei kékek, szeliden kékek. A haja, az már nem volt semmilyen színű. A hajának a színe elmaradt mellőle valahol, vagy lehet, hogy már odaadta a négy ivadéknak, hogy legalább ennyijük legyen az apjuk életéből.

Karo újra szólt:

— Istentudja, ki lesz.

— Valaki lesz...

— Az úr mondta, hogy kilenc komenciósna fölmond.
 — Mikor?
 — Reggel, amikor zabot faszoltam.
 — De mért? Hogyan lesz aztán? Hiszen így is majd nem megszakadunk a majoron. Kevesen vagyunk.

— Azt mondta, hogy neki nem köllenek olyan emberek, akik száz könyvbe vannak beírva, szerződéssel, meg betegsegélyzővel, meg istencsudájával.

— Hát milyenek?

— Akikért nem köll fizetni, csak a napszámot.

Fáradtság volt Jozsóban. Láttá, jól látta ezt a sorsot: spórol az úr. Fölmond a béreseknek, mert könyvekbe vannak írva. Nem vonhatja le a fizetésük felét akármikor. Szabad embereket akar. Olyanokat, akiket akkor fogad föl, amikor köllenek neki, de akkor is küldi el őket.

Az egész major tudta ezt.

Az egész major tudta, hogy micsoda semmi erő az, hogy szerződésen és könyvekben a nevük.

Hirtelen fölérezte Jozsó, hogy addig, amíg még kimondja a bérlő a kilenc nevet, addig még szét fog nézni közöttük, hogy kiválogassa közülük a kilencet.

Nekifogott a pucolásnak.

Tisztára kefélte a két lovat, estig el se mozdult mellőlük.

Este az istállóba jött a felesége, a Kacsena.

— Vacsorázni se jösz?

— Még nem.

— Milyen dolgod van még?

— Vendégek vannak az úrnál.

— Hát aztán? Máskor is voltak.

— Hátha az eszükbe jut, hogy befogassanak...

— Hát megkeresnek otthon, ha parancs van. Mint máskor.

— Most azt nem lehet.

— Hát?

— Itt köll lenni, amíg le nem feküsznek ők is.

— Mért?

— Hogy amint kijön a parancs már készen is legyen a munka abban a percben.

Leült a kisszékre és ott virrasztott az istállóban kilenc óráig. Akkor jött a parancs:

— Befogni!

Két perc múlva már készen állt a fogat.

A parádés kocsis dicsekedett:

— Olyan tündérkét fogok éjszakára behozni, hogy az angyal csak kismalac hozzá képest.

Jozsó megvárta, hogy visszajöjjön a fogat. Nem akarta, hogy az ágyán keressék őt, hanem amint jön a parancs, már végre is legyen hajtva abban a percben.

A kövér úr beszélt:

— ... Megfigyeltem ezeken a napokon a munkát, de azért igazságos lesznek. Arra jöttem rá, hogy az öregebb emberek hanyagabbak a dolgukban, de hát hova kergessem az öregeket ebbe a bizonytalan világba? Hát mondom, hogy emberséges vagyok: a legfiatalabb kilencnek mondom föl. És ne mondja senki, hogy lelkiismeretlen vagyok és nem az év végén mondom föl: összel, hanem a tavasz előtt. Tavasszal csak könnyebben talál munkát a fiatal munkaerő, ha életrevaló. És még egyet biztosítok ezeknek is: az a kilenc, akinek

fölmondok, az aratóm lehet az idén azért. Annyit már nem keres, mint amennyi a komenció, de mégis megkeresheti nálam a télirevalót. Hát azt mindenki láthatja, hogy nem akarok én senkit éhhalálba kergetni, de nem bírok annyi embernek biztonságos kenyeret adni, nem tudok honnan ráfizetni erre a bérletre.

Aztán arról beszélt, hogy gazdasági válság van, hogy alacsony a gabona ára, sok az adó, nagy a ráfizetés a majorra évről-évre.

Azok a béresek, akikben megbizonyosodott, hogy ők fölmondást kapnak, már nem is hallgatták a szavait, elkullogtak a közeléből.

A többiekben fölszabadult a szorongás, hát tisztelettel hallgatták. Bólongattak, mintha vele éreznének.

Az ügyvédi irodában nyulánk, barna fiatalember ült az írógép-asztalkánál, az ujjai ide-oda szaladgáltak a billentyűkön.

Bátortalan kopogás után belépett az ajtón egy görnyedt, csizmás ember, levette a sapkáját és megmutatta, hogy bár úgy néz ki ő, minthogyha negyvenéves volna, mégiscsak huszonöt, egyidős az írógép-nél ülő emberrel.

Az írógép-nél ülő ember fölkiáltott:

— Karino!

Csöndesen szólt a csizmás:

— Együtt jártunk iskolába...

— Igen. Nem nagyon törted magad a tanulás után, egyszer el is mondtad nekem, hogy mért: példát mondtál, azt, hogy a vasuti ör fia sokat tanult és az erőlődéstől megsüketült. Volt benned huncutság, no. Hát most hogyan élsz a majoron?

Kizuhogott a kínlódásából a szó:

--- Már sehogyan.

Fölvillant a másik arc:

--- Neked is fölmondott?

---Föl.

--- Gyerekeid vannak?

--- Nem vagyok nős.

--- No, akkor nem sok a veszitenivalód.

--- De sok.

Kérdő tekintet.

--- Nem az én nevem volt a szerződésen, hanem az apámé. En dolgoztam helyette. Hát a vak embernek mondott föl.

--- Most mit akarsz csinálni?

--- Nem tudom, lehetne-e pörölni? Mert nem az év végén mondott föl.

Ilyen alapon.

--- Csak magad pörölnéd?

--- Nem. Mind a kilencen.

--- Ők hol vannak?

--- Az uccán.

--- Hidd be, őket, addigra itt az ügyvéd is.

Karino kiment.

Amikorra kilenc ember behozta a kínlódását és a gyámoltalan akaratát, addigra a szemüveges, fiatal ügyvéd már bent volt az irodában és a nyulánk fiatalembertől ismerte a helyzetüket.

Nem is tartott soká a tanácskozása velük. Papírt vett elő és kiszámitotta:

--- Féléves komenciót kapnak és megkeresnek az aratással is valamennyit. Akkor március egytől már nem a béresei, de ott lakhatnak őszig. Ha pörölik, akkor megadja az egész komenciót, de nem ad aratást és már március egytől kidobálja magukat a lakásból. Gazemberek az ilyenek, de mégis

úgy csinálják, hogy lázadást ne szítsanak a majorban. Ugy csinálják, mintha még a magukéból adnának.

Keserűség gyült az emberekbe, mert nem láttak utat, amelyiken visszatérjenek a biztonságba, még hogyha olyan gyatra is, mint a fekete béreskenyér.

A vak ember ráért gondolkozni, hát megmondta Karinónak:

--- Elmész az úrhoz.

--- Minek?

Suttogóra vált a hangja:

--- Nem is az úrhoz előbb, hanem a Körtéshöz. Ugy mész, hiszen a lányával jóban vagy és valahogyan ellopod a pártigazolványát. Aztán elviszed az úrhoz.

Szivenütötten bámult Karino.

--- Minek?

--- Dobja ki azt! Téged vegyen vissza.

--- Két gyereke van... — védte az embert Karino.

--- Neked vak apád! De nem is a fontos. Hát nem akarsz te megnősülni?

Ha komenciód nem lesz, akkor mire? Mi?

Két napig kínlódott magával Karino, hogy mégis megválassza az utat, vissza a kenyérhöz.

Ellopta Körtés pártigazolványát, a bérlőhöz vitte.

--- Te visszakerülsz vak apáddal --- mondta a bérlő.

Harmadnapon kihirdette a bérlő:

--- A nevek nem maradnak véglegesek. Hat embert kiváltok, mert hiába mondtam, hogy sajnálom a házas embereket, ha a házas emberek nem sajnálnak engem. Azt még megbocsájtottam, hogy hitványabbul dolgoznak, mint a fiatalok, de azt már nem, hogy a főnnálló társadalmi Rend ellen szervezkedtek. Hát ezeket dobom ki! Aki nincsen megelégedve a sorsával nálam, hát legyen az uccán. De hogy embernek mondjanak, az aratást azoknak is megadom...

Végérvényes volt.

De egymásnak uszította az embereket, hogy egymást túrják ki a biztonságból, hogy egymást árulják be, ha van rá ok, ha van rá mód.

Állt a nagyhasú előtt Kende Bali.

--- No kire tudsz valamit? --- kérdezte az úr.

--- Angyal Belóra.

--- Rosszabb, mint te?

--- Rosszabb.

--- Te cucilista voltál.

--- Nem is tagadom. De Angyal Beló meg hét méter búzát adott el özszel. Nem is volt búzája vetve, csak kukorica a komenciós földjén.

--- Lopta volna?

--- Honnan vette?

--- Ki vette meg tőle?

--- A... i kereskedő.

--- Visszakerülsz, ha a kereskedő ugyanezt mondja.

--- No, az mondja.

--- Hát visszakerülsz. Akkor!

Állt a nagyhasú előtt Borka Dávid.

--- Te kire tudsz valamit?

--- Tudok is.

--- No.

--- Rám azt mondta a Karkó Laco, hogy egy méter kukoricát loptam, ami 100 korona. De Karkó Laco három hold földet árendál a faluban, hát a majori lovakon dolgozza be. Hát nem többet lop ő mint száz koronát egy évben?

--- Gazemberek! --- sziszegte az úr.

--- A Szilaj Fero is...

--- No, csak mondjátok! Most ismerem meg én csak a majoromat.

--- Ismerje meg! Ha az egyik árulkodhat kisbűnű emberre, a másik is árulkodhat a nagybűnű emberre.

--- Rendet teremtek itt! Fölmondok az összes embernek! Itt én rendet teremthetek az ilyen tolvaj bandában.

Most áll a küzdelem, hogy utálkozzunk rajta.

Mégis belőlük fog kinőni a szebb világ fája.

Mert ha már mind leváltották egymást a ferde bűnösségben, akkor kezdet köll fogniuk és egybeülekezve köll kilépniük.

HENDRIK DE MAN REVIZIÓJA

(A belga szociáldemokrata munkaterv)

Irta: SANDOR PÁL (Budapest)

Vannak, akik azt állítják, hogy Hendrik de Man a *Psychologie des Sozialismus*-ban kifejtett antimarxista álláspontját későbbi munkáiban de különösen a legutóbbi, 1933-ban megjelent *Die Sozialistische Idee*-ben revideálta és — mint ő maga aposztrofálja — „az egykori eretnek vizsgálatért volna a marxista egyház kebelébe“. (Soz. Idee. 5.) Alapítják ezt a véleményt pedig nem is annyira arra az újbóli gyakorlati tevékenységre, amelyet de Man a belga munkáspártban kifejt — mert hiszen a II. Internacionálé pártjához tartozandóság és abban vezetőszerep vitel még nem kötelez Marx tanainak elfogadására — hanem inkább de Man említett könyvének egyes kitételeire, mint pl. hogy „minden társadalmi fejlődésfolyamat dialektikus természetére vonatkozólag Marx alapfelfogásának helyessége igazolódik“ (Soz. Idee 10.) vagy hogy „a marxai társadalomszemlélet dialektikus módszerének termékenysége még egyáltalán nincs kimerítve“ (u. o.), stb.; továbbá arra, hogy a polgári kultúra szellemtörténetének leírásánál minduntalan kénytelen visszamatolni gazdasági-termelési jelenségekre, — vagy arra, hogy a reformizmust és bürokráciát olykor alig kevésbé kemény szavakkal illeti mint pl. az orosz forradalmat.

Mi ebben a kérdésben magának de Mannak az álláspontja? Elsősorban a tiltakozás, — amiben nem is lehetne kivetnivalót találni. Mert egyrészt de Man Marxot nem cáfolni, hanem félretolni, aktualitását elveszettnek, elavultnak deklarálni, legjobb esetben hivatását betöltöttnek feltüntetni igyekezett. Másrészt szellemtörténeti fejtegetésekben nincs olyan polgári tudós, aki ne volna kénytelen tudomásul venni a társadalom-gazdasági miliőt, — de nem mint meghatározót, hanem mint párhuzamos jelenséget, a kultúra színterét, hasznos, gyümölcsöző mellékszempontot. Ennél többet azonban de Man sem tesz, — amennyiben módszere marad, ami volt, a pszichológia s nem a történelmi materializmus. Ideológiai jelenségekben ellentéteket felfedezni és nem ellentmondásokká, tehát értéktelenné nyilvánítani pedig még nem dialektika, — vagy ha az, akkor legfeljebb hegeli, de nem marx. S végül: a bürokrácia bírálata egymagában még egységfrontképesség sem tesz.